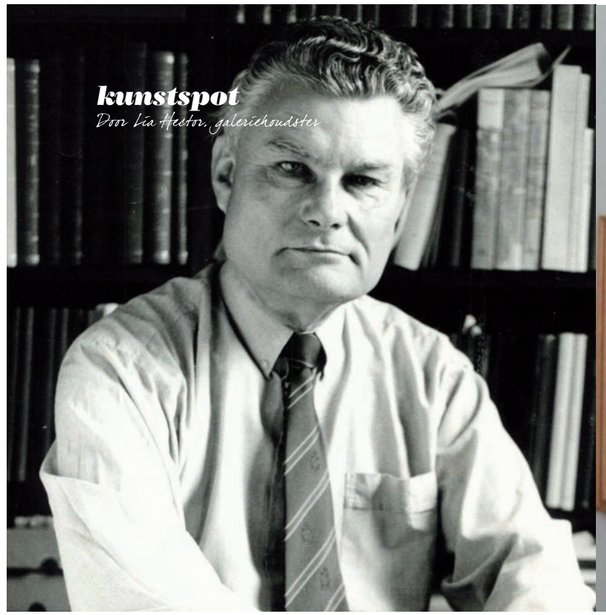

zeeland en de *prentkunst*

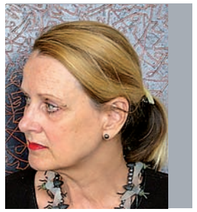

In deze KUNSTSPOT richt galeriehoudster Lia Hector het spotlicht op Kunsthandel Th.Laurentius. Afgelopen jaar 2013 bestond de Kunsthandel Th. Laurentius 50 jaar. Ik ben met vader en zoon Laurentius in aanraking gekomen via de Haagse Etsclub, die sinds 2000 aan mijn galerie verbonden is. Theo en Frans Laurentius waren toen nog niet in Middelburg gevestigd. Omdat Theo Laurentius naast kunsthandelaar ook een vermaard expert is op het gebied van prenten en etsen in het bijzonder, m.n. van Rembrandt, is het niet verwonderlijk dat er nauwe contacten onderhouden werden tussen Laurentius en de Haagse Etsclub. De vermaarde vader is inmiddels als eerste man opgevolgd door zijn zoon Frans. Eén van de voormannen van de Haagse Etsclub, Han van Hagen, vertelde in mijn galerie dat hij ook veel waardering heeft gekregen voor Frans Laurentius en vond dat deze inmiddels hetzelfde niveau heeft bereikt als zijn vader. Theo en Frans Laurentius wonen en werken sinds 2001 in Middelburg. Hun doelgroep is internationaal.

“DE OUDE STAD MIDDELBURG MAG ZICH RIJK REKENEN MET ZO’N GERENOMMEERD ADRES VOOR OUDE KUNST ALS KUNSTHANDEL TH. LAURENTIUS IS.”

Lia Hector, galeriehoudster

Illustraties (vlnr)

Portret Th. Laurentius

Rembrandt van Rijn
(1606-1669), ets,
wandelende boer met kind

Rembrandt van Rijn,
ets, zelfportret

Adriaen van Ostade
(1610-1685), ets,
“de schaaresliep”

Tijdens de eerste expositie van de Haagse Etsclub in mijn galerie merkte ik op dat het galeriepubliek in Zeeland ook zeer geïnteresseerd is in de oude prentkunst. Dat heeft al een langere geschiedenis. Zo is de gerenommeerde graficus Dirk van Gelder na zijn huwelijk in 1938 met Karen Mauve en na een verblijf in Italië in Veere gaan wonen, waar hij veel toonaangevende grafici ontving zoals Hermanus Berserik en Willem Minderman. Het gevolg was een grote productie aan Zeeuwse prenten van diverse grafici.
In 1984 richtte Dirk van Gelder samen met de jonge grafici Simon Koene, Han van Hagen en leeftijdgenoot Willem Minderman, de Haagse Etsclub op.

Bovendien had Zeeland vroeger diverse galeries, waaronder de prestigieuze galerie Van Geyt, die eerst in Middelburg en later in Hulst was gevestigd, die het publiek de liefde voor de prentkunst wist bij te brengen. Na een overzichtstentoonstelling in 2005 van De Haagse Etsclub in mijn galerie volgden solo-exposities van o.a. Reinder Homan, Han van Hagen, Ton de Laat en Joop Vegter. Iedere expositie ging gepaard met een etsdemonstratie of uitleg over de techniek van de mezzotint (Joop Vegter). De meeste leden van de Haagse Etsclub zijn verwoede verzamelaars van grafiek. Regelmatig werd er een etsmap samengesteld met het doel om de etsen met elkaar uit te wisselen en de overige mappen te verkopen.

De echte verzamelaar heeft prenten in een map om ze één voor één met handschoenen aan en een loep in de hand te bekijken, niet gehinderd door het glas. Op een paar afbeeldingen in deze KUNSTSPOT zijn de drukcontouren van de etsplaat te zien, die ingelijst vaak verdwijnen achter het passe-partout.

KUNSTHANDEL TH.LAURENTIUS

Het 50-jarig bestaan van Kunsthandel Th. Laurentius was voor de eigenaren Theo en Frans Laurentius een goede aanleiding om een boekje uit te brengen met vijftig bijzondere watermerken. Dit project kan gezien worden als een resultaat van de combinatie van meer dan vijftig jaar onderzoek en handel in kunst op papier. Theo Laurentius (*1936) was reeds jong geïnteresseerd in kunst en geschiedenis. Na een opleiding voor grafische vormgeving aan de Academie in Den Haag begon hij in zijn geboorteplaats Voorschoten een antiquariaat in oude prenten. De eerste jaren handelde hij vooral in topografische prenten. Daarna besloot hij verder te gaan in de vrije kunstgrafiek en tekeningen uit de 16e, 17e en 18e eeuw, met als belangrijkste onderwerp de etsen van Rembrandt. Na een aantal jaren in het stadje Zaltbommel in de Betuwe te hebben

gewoond verhuisde het bedrijf weer naar Voorschoten. Daar kwam rond 1992 zoon Frans (*1971) meewerken in de kunsthandel. Na in 1998 afgestudeerd te zijn in de studie Kunstgeschiedenis in Leiden, besloten hij en zijn vader het bedrijf officieel samen als v.o.f. voort te zetten.

In 2001 deed zich de mogelijkheid voor om een huis in Middelburg te betrekken. Aldus verhuisde alles naar Zeeland. Na een aantal jaren op de Vlasmarkt, veranderden de omstandigheden met bijvoorbeeld de voortschrijdende invloed van het internet dermate, dat een kleinere locatie praktischer bleek te zijn. Die werd gevonden in de Singelstraat.

DE KUNSTHANDEL

Sedert enige jaren heeft de kunsthandel een website. Daarnaast wordt elk jaar een voorjaarscatalogus met nieuwe aanwinsten uitgebracht. In deze vorm worden 60 tot 100 prenten en tekeningen aangeboden. Er blijkt nog steeds animo te bestaan voor het verschijnsel papieren catalogus. Verder is een grote hoeveelheid prenten in stock. Th. Laurentius heeft in de jaren ’70 en ’80 langdurig meegedaan aan de Antiekbeurs in Delft.

Het bleek echter, dat het maken van catalogi en zelf opzetten van kleine tentoonstellingen dezelfde uitkomsten, maar minder kosten met zich meebracht. Er is aldus geen sprake meer van beursdeelname. Het materiaal wordt vergaard op veilingen, particuliere verkoop en rondreizen door Europa. Onder de afnemers bevinden wereldwijd particuliere verzamelaars, maar ook musea met prentverzamelingen. Het karakter van het aanbod is voortdurend aan verandering onderhevig; ook in deze wereld is sprake van modes. De enige meester, die hier niets van merkt is Rembrandt.

viv_kunstspot.mrt.indd 1-2
10-03-14 15:44

ONDERZOEK VERSUS HANDEL

Oude grafiek is eigenlijk een zeer exact beroep. Veel prenten zijn reeds in de 19e eeuw beschreven en gecatalogiseerd. Van een prent kan over het algemeen goed vastgesteld worden, of het om een "goed"exemplaar gaat of om een kopie, reproductie of posthume druk.

De bedrijfsvoering is afhankelijk van een goede handbibliotheek en het huis staat dan ook vol met boeken. Als handelaar ben je verplicht om je handelswaar te garanderen; goed onderzoek is daarbij cruciaal. Van veel van de belangrijke kunstenaars, die grafiek maakten, zijn de platen na de dood van de meester in roulatie gebleven. Deze koperplaten bleven soms bijna een eeuw in gebruik.

Van het etswerk van Rembrandt van Rijn, Adriaen van Ostade, Anthonie Waterloo, Allart van Everdingen en Carel van Everdingen werden vele drukken na de het overlijden van de kunstenaar gemaakt. Van Ostade werd zelfs in 1941 nog een editie gedrukt. Vooral bij Rembrandt speelt het verschil tussen een vroege of "lifetime" afdruk of een posthume druk een grote rol in de bepaling van de prijs. Waar een goede afdruk bij ca. € 10.000 begint, houdt hij bij een late druk rond de €.1000 op.

Naast het onderzoek van druk-kwaliteit en staatverschillen, is de drager van het kunstwerk een essentieel onderdeel van het object. Papier en watermerken kunnen een prent of tekening maken of breken. Een Rembrandt ets uit 1635 op papier uit 1760 is natuurlijk niet een gewenste situatie. Dit komt echter regelmatig voor. Het watermerkenspoor is dan ook voor de kunsthandel in de afgelopen jaren een steeds belangrijker aspect geworden.

In de jaren '80 ontwikkelde Th. Laurentius met professor J. van Aken uit Utrecht een methode om met zachte röntgenstraling foto's van papier te maken. Het voordeel van deze onderzoeksvorm is, dat de foto slechts de structuur en indien aanwezig, het watermerk weergeeft. De ets of tekening zijn niet te zien op de foto.

Na de ontwikkeling van deze onderzoeksvorm heeft Laurentius in samenwerking met het Rijksmuseum jaren onderzoek gedaan naar de etsen van Rembrandt. Hieruit is een definitieve catalogus gekomen met al het papier, dat Rembrandt voor zijn prenten heeft gebruikt. Het is nu mogelijk om vast te stellen of een Rembrandtets gedrukt is in 1635, 1641 of 1653.

Deze onderzoeksmethode is natuurlijk ook toepasbaar op eerder genoemde meesters. Er bleef echter een gemis bestaan aan een catalogus van goed gedateerde watermerken in gebruik in Nederland in de 17e eeuw. Samen met Frans Laurentius werd in 2006 de sprong gemaakt naar het maken van digitale röntgenfoto's. Deze nieuwe werkwijze maakt het verwerken van grote hoeveelheden onderzoeksgegevens in korte tijd mogelijk. In 2007 en 2008 onderzochten Th. en F. Laurentius in samenwerking met het Zeeuws Archief de ingekomen brieven van de staten van Zeeland tussen 1600 en 1700. Deze bron met vele duizenden gedateerde brieven bleek een ideaal onderzoeksobject te zijn. Het resultaat is een tweedelig werk met foto's van ongeveer 3000 watermerken; een ideaal handboek voor iedereen, die onderzoek doet naar papier en watermerken. Aan de hand van dit werk in combinatie met een studie naar de 17e eeuwse prenthandelaar Clement de Jonghe promoveerde Frans in 2010 aan de Universiteit van Utrecht.

TOEKOMST

Er worden gelukkig nog steeds oude prenten verzameld. De handel draait ondanks crisisverschijnselen gewoon door. Daarnaast werken Theo en Frans Laurentius aan verschillende watermerkstudies, waaronder een catalogus van 18e en 19e eeuws Italiaans papier. Op deze manier hopen zij nog een geruime tijd door te werken.

Lia Hector

Illustraties (vlnr)

Anthonie Waterloo (1610-1690), ets, landschap met een hek

Rontgenfoto van een Rembrandtets

KUNSTHANDEL
TH. LAURENTIUS
Singelstraat 13a
4331 SR Middelburg
Tel.: 0118-641805
E-mail: piranesi@zeelandnet.nl
www.laurentiusoldmasterprints.nl

viv_kunstspot.mrt.indd 3 10-03-14 15:44